

מנהיגות ויהדות היברידית

Category: במדבר, פנחס

משה מעוניין שבנו ימלא את מקומו בהנהגה מדינית לצד יהושע המנהיג הרוחני, אולם אלוקים מסרב לפיצול ויהושע ממלא את שני התפקידים. גם אנו צריכים לקיים את מצוות בין אדם למקום ובין אדם לחברו במידה זהה של מחויבות ורצינות.

ויתור לא אנושי

השבוע שוב התרחשה דרמה גדולה בעולם הפוליטי כאשר נשיא ארה"ב שהיה אמור לרוץ לכהונה שניה, ויתר על מועמדותו והעניק את הנהגת המפלגה לסגנית שלו.

כמו שהזכרנו שבוע שעבר שצריך תמיד לחפש בתורה היכן מצאנו אירועים דומים לקורות בימינו, גם המקרה ההיסטורי שהתרחש השבוע אינו חדש, וכבר קרה בהיסטוריה היהודית ובצורה הרואית יותר בהיסטוריה החסידית.

את רבי ישראל בעל שם טוב מייסד תנועת החסידות כולם מכירים. הוא חי לפני שלוש מאות שנה, והוא היה זה שנפח חיים חדשים באלפי יהודים בתקופה שהייתה קשה ומייאשת לעם היהודי. הוא הביא להם שמחה וחיות בעבודת ה'. הבעל-שם-טוב היה הראשון שסיפר להם שהקב"ה אוהב אותם כמו אבא שנולד לו בן יחיד לעת זקנתו, והוא מחבב כל מצווה שיהודי עושה. התענוג והנחת רוח הכי גדול לבורא עולם זה כשהוא רואה יהודי גומל חסד עם חברו.

בחג השבועות של שנת תק"ך [1760] הבעש"ט הסתלק, ונשארה תנועה צעירה שהתמודדה עם התנגדות חזקה ללא מנהיג. כל התלמידים החליטו למנות את בנו ר' צבי הירש למנהיג העדה. שנת האבלות היתה שנה קשה מאוד לחסידים, בפרט שבנו שמילא את מקומו היה שתקן ומופנם. הוא לא באמת הנהיג את העדה ולא אמר דברי תורה, והחסידים דאגו מאוד.

בחג השבועות, יום השנה הראשון לפטירתו, התאספו כל התלמידים הגדולים של הבעש"ט כדי לציין את היארצייט הראשון של רבם. הם ישבו מסביב לשולחן ארוך ובראש השולחן ישב ר' צבי, בנו של הבעש"ט, כשהוא לבוש בבגדי הרבנות של אביו. לפתע קם ממקומו ר' צבי המנהיג ואמר: "היום בא אלי אבי הקדוש, והודיע לי כי הפמליא של מעלה עם משמשיה שהיו רגילים להיות אצלו, עברו היום לתלמיד הקדוש רבי דוב בער, על כן אמר לי אבא תמסור לו את הנשיאות במעמד כל החבריא קדישא והוא ישב במקומך בראש השולחן, ואתה בני תשב במקומו, ודע כי תצליחו! ותוך כדי דיבור, פנה אל הרב המגיד בברכת מזל טוב, פשט את מעילו העליון ומסרו לרבי דובער וישב במקומו". מיד כשהוא התיישב בראש השולחן, כל התלמידים קמו על רגליהם כדי להקשיב לדרשה הראשונה שהרבי החדש עומד לומר (ספר התולדות המגיד

רבי דוב-בער מי שנודע בעולם כהמגיד ממעזריטש היה גאון אדיר בתורה ומנהיג כריזמטי, והוא זה שהפך את החסידות לתנועה שכובשת המונים.

כשהרבי הרש"ב סיפר את הסיפור הוא הוסיף ואמר שמעשה כזה לוותר על מנהיגות בשביל זה צריכים כוחות נעלים. ראינו בהיסטוריה היהודית כמה וכמה שוויתרו מלכתחילה על השררה ולא רצו בשום אופן להתמנות להנהגה, ואדרבא ברחו מכך, אבל אחרי שאדם כבר עלה לגדולה ואז מוכן לוותר על כך מרצונו מבלי שאף אחד יפציר בו לעשות זאת, זה לא דבר מצוי (תורת שלום עמ' 84). וכפי שמצאנו בגמרא שרבי יהושע בן פרחיה אמר: "בתחילה כל האומר עלה לגדולה אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמיץ" (מנחות קט, ב).

הנהגה בלעדית או משותפת

מה שמעניין הוא שגם בפרשת השבוע אנו מוצאים את הנושא הזה של מנהיגות. באמצע פרשת פינחס הקב"ה פונה למשה ואומר לו שיעלה אל הר העברים ומשם יראה את הארץ המובטחת כי הוא לא יזכה להיכנס אל הארץ, ואז קורה דבר נדיר מאוד. במקרא הפסוק מתחיל בדרך כלל: "ויאמר ה' אל משה", ואילו כאן מתהפכים היוצרות: "וידבר משה אל ה' לאמר" (כז, טו). משה הוא זה שפונה אל הקב"ה. מה הוא מבקש? "יפקוד ה' איש על העדה", הוא מבקש מהקב"ה שימנה מנהיג חדש שייקח את מקומו.

מה עמד מאחורי בקשת משה? אומר רש"י: "אמר, הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי". משה רבנו ראה איך שבנו של אהרן הכהן ירש את הכהונה הגדולה מאביו, וגם הוא רצה שבנו יירש אותו. (חוקת כ, כה רש"י). "אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האוהל" (כז, טז). והמדרש מפרט יותר: "בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל". (במדב"ר כא, יד).

שואל הרבי, לכאורה זה לא מובן: אם בניו של משה אכן ישבו להם ולא עסקו בתורה, אם כן כיצד משה חשב מלכתחילה שהם יירשו את מקומו?

אומר הרבי שאפשר לתרץ שמשה לא התכוון שימנו אותם בתור "איש על העדה", איש שילמד תורה לעם, אלא רק מלך "אשר יצא לפנים ואשר יבוא לפניהם", דהיינו, מישהו שינהיג אותם במלחמות. הם הרי עומדים להיכנס לארץ ויצטרכו לכבוש אותה שכן אף אחד לא ייתן להם את זה במתנה ולכן המנהיג הבא צריך להיות איש מלחמה, גנרל שיכול להנהיג אותם במלחמה על כיבוש ארץ ישראל. מאחר שבמלכות יש דין ירושה, לכן הוא רצה שבניו ירשו אותו.

יתרה מזו. ישנם כאלו שמסבירים שמשה רצה שיהיו שני מנהיגים, אחד שיהיה מנהיג רוחני, הרב הראשי שילמד אותם תורה, ובנוסף לכך יהיה מלך שינהל אותם במלחמות וכיבוש הארץ. ובעצם זה מה שקרה בהיסטוריה של העם היהודי במשך הרבה דורות. היה את המלך והיה את הנשיא או אב בית דין.

לדוגמא, בזמנו של חזקיהו מלך יהודה שהיה מלך צדיק, יחד איתו חי הנביא ישעיהו שהיה המנהיג הרוחני של העם. אותו דבר משה רצה שיקרה. גם הוא ידע שבניו לא ראויים להנהגה רוחנית אבל את המלכות הם יכולים לרשת ממנו, כאשר יהושע יהיה המנהיג הרוחני ואחד מבניו יהיה המלך.

אבל הקב"ה רצה דווקא מנהיג אחד, כמו שבמשה היו את שתי התכונות, גם נשיא בתורה וגם מלך במלחמות, והוא היה שליט יחיד. כך גם יהושע (לקו"ש חכ"ג עמ' 191 ואילך).

חז"ל אומרים "פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה" (ב"ב עה, א), דהיינו, כמו שלירח אין אור משלו אלא הוא הרפלקציה של השמש, כך גם יהושע היה המשך של משה, דהיינו, מובא בחז"ל שעד סוף ימי יהושע זה עדיין נקרא תחת הנהגתו של משה, ולכן זאת הייתה חייבת להיות מנהיגות זהה למנהיגותו של משה. וכפי שהרבי מביא מרש"י על התורה ש"כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי", ונמצא שזמן מיתת יהושע נחשב לזמן מיתת משה" (תו"מ חלק מ"ה עמ' 42).

כידוע שלא רק יהושע משול ללבנה, אלא כל עם ישראל משול ללבנה, לכן לוח השנה היהודי מיוסד על שנת הלבנה, דהיינו 12 חודשים שבסך הכל הם 354 ימים ולא שנת החמה שהיא 365 ימים. אחד ההסברים לכך הוא, כי עם ישראל הוא רפלקציה של הקב"ה. כשהעולם מסתכל על יהודי הוא רוצה למצוא בהתנהגות שלו את הקב"ה. כשהעולם מסתכל לתוך העיניים של יהודי הוא רוצה לראות ניצוץ של השכינה בתוכו.

הקלאב הכי שמח

גם אצלנו קורה לפעמים שאנחנו רוצים לחלק את החיים שלנו לשתיים ☒ מלך ונשיא. תרי"ג מצוות מחולקים לפי שני קטגוריות, מצות שבין אדם למקום, ומצוות שבין אדם לחברו. למשל, להניח תפילין זוהי מצוה שבין אדם לבוראו, וכך גם ברית מילה, שבת וכשרות וכו'. מאידך, יש את המצוות שבין אדם לחברו, כמו צדקה, ביקור חולים, איסור לשון הרע, וכמובן לא לגנוב לא לגזול ולא לשקר וכו'.

ישנם יהודים שאוהבים מאוד לעשות את החלוקה. ישנם אלו שמתפללים ולומדים תורה, אבל כשה מגיע למסחר ועסקים הם לא כל כך ישרים, הם מעגלים פינות, קצת משקרים ולא עומדים בדיבורם וכו', והם עדיין מרגישים טוב עם עצמם. הם מקפידים על מצוות שבין אדם למקום, להתפלל במניין וכו'.

מאידך, ישנם יהודים שהם ישרים כסרגל. הם מעולם לא ישקרו ולא ירמו חלילה, הם יעזרו לאחרים, יתנו צדקה ויתנדבו לכל דבר מצוה, וכמובן לא ידברו נגד אף אדם. "אבל תפילין" הם אומרים, "זה לא בשבילי". 'תפילות משעממות אותי'. כמו שמישהו אמר לי לאחרונה שבשבילו ללכת לבית הכנסת זה כמו ללכת לרופא שיניים, זה גם כואב ובנוסף לכך הוא עוד צריך לשלם עבור זה.

באה פרשתנו ומלמדת אותנו שכל אחד צריך להיות גם וגם. יש מספיק שעות ביום לקיים גם מצות שבין אדם למקום וגם מצוות שבין אדם לחברו, ואדרבה, שניהם משלימים אחד את השני. אז מגלים שבית הכנסת הוא לא מרפאת שיניים אלא הקלוב הכי שמח והכי מעניין בקהילה.